

kako kaže A. BENVIN i donosi u dodatku (56-63) identificiran latinski predložak i transliterirani tekst *Zrcala iz Kožičićeva Oficija rimskoga iz 1530. g.*

T. MRKONJIĆ nam u članku *Egnacij i Kožičić. Pitanje predloška za Kožičićeve "Knjižice od žitiê rimskih arhierêov i cesarov"* (125-136) po prvi put otkriva kako je za predložak drugoga dijela toga djela Kožičiću poslužio Egnacijev životopis rimskih careva *De caesaribus libri III*, objavljen kod A. Manuzija u Veneciji 1516. i sačuvan u nekoliko kasnijih izdanja. Ilustrirajući to brojnim citatima, potvrđuje nam još jednom humanističku naobrazbu i sklonosti biskupa Kožičića, koji se tu neposredno ugledao u klasičnu latinsku književnost i povjesničara Egnacija. Na kraju poziva autor na detaljniju obradbu i usporedbu tih dvaju tekstova, osobito što se tiče pojedinih ekskursu.

O stilskim i jezičnim odlikama latinskih govora Šimuna Kožičića Benje govori nam B. GLAVIČIĆ (81-91) i prikazuje Kožičića kao humanistički obrazovana, spretna govornika koji slijedi obrazac antičkih retora u strukturi, biranim izrazima i fraziranju, ali uvodi i podulje historijske eksurse u govore, s dosta biblijskih i antičkih reminiscencija, citata i parafraza. Autor govori i o osobitostima Kožičićeve u osnovi klasične latinštine, koja je rezultat stanja latinskoga jezika kakav je bio u modernoj europskoj književnosti.

Juraj Manzin - nastavljatelj Kožičićeve zamisli o liturgijskom jeziku u 17. st. slabo je poznat trsatski župnik (oko 1650) i riječki kanonik. O njegovu životu i nedavno pronađenu hrvatskolatiničkom rukopisu *Missal hervaski* govori D. DEKOVIĆ (77-80). To djelo nastaje kao reakcija na zabranu glagoljanja i težnju k rusifikaciji crkvenoga jezika na dotadašnjem glagoljaškom području.

U Dodatku je B. GLAVIČIĆ priredio Kožičićeve latinske govore: 1. *Simoni Begnii, episcopi Modrvsiensis, oratio in sexta Lateranensis concilii sessione quinto Kalendas Maias habita MDXIII* (211-219), 2. *Simoni Begnii, episcopi Modrvsiensis, De Corvatiæ desolatione oratio ad Leonem X, Pontificem Maximum, Nonis Novembris habita MDXVI* (221-223). Slijede njihovi izvrsni prijevodi: V. GLIGO: *Govor Šimuna Benje, modruškoga biskupa, održan na šestom zasjedanju lateranskoga koncila. 27. travnja 1513.* (225-237) i V. GORTAN i V. GLIGO: *Opustošena Hrvatska. Govor Šimuna Benje, modruškoga biskupa, održan pred papom Leopoldom X. 5. studenoga 1516.* (239-242).

MARIJA KLENOVAR

ANTUN BOZANIĆ, Biskup Mahnić, pastir i javni djelatnik u Hrvata. Povijesno društvo o. Krka i Kršćanska sadašnjost, Zagreb - Krk 1991., str. 189.

Na Bozanićevu knjigu o biskupu Mahniću osvrćemo se zato što je u povijesti glagoljice i slavenskoga bogoslužja te glagoljske riječi općenito uloga Slovenca

dr. Antuna Mahnića (1850.—1922.), krčkoga biskupa od 1896. do 1920. godine (u svojem potpisu od tada je Mahnić), neprijeporno vrlo velika i značajna. O tome je već i do sada pisano — na raznim mjestima, ali i posebno (npr. S. Brajša 1968., A. Nazor 1970.). No, svako novo djelo, svaka knjiga ili članak koji govore o tome zanimljivi su jer omogućuju još bolji uvid u istaknuto djelo velikoga biskupa. U tome smislu potrebno je promatrati i djelo krčkog znanstvenika iz Vrbnika dr. Antuna Bozanića, sada župnika u Omišlju, pod naslovom: *Biskup Mahnić, pastir i javni djelatnik u Hrvata*. Knjigu su zajednički objavili — i to čak u tri izdanja — Centar za koncilski istraživanja, dokumentaciju i informacije “Kršćanska sadašnjost” iz Zagreba, u biblioteci “Analecta croatica christiana”, sv. 22., i Povijesno društvo o. Krka Saveza povijesnih društava Republike Hrvatske u svojim *Posebnim izdanjima*, sv. 16., te kao *Krčki zbornik* istoga Društva, sv. 22. (to je zaostali svezak; u međuvremenu su objavljeni sv. 23. i 24. — knjige svećenika Alojzija Ragužina iz Punta pod naslovom *Punat* i jubilarni 25. svezak — pretisak Klaićevih *Krčkih knezova Frankapana* iz 1901. godine, sada i sa studijom dr. Petra Strčića, glavnog urednika *Krčkoga zbornika* i *Posebnih izdanja*). Knjiga Antuna Bozanića zapravo je ponešto prerađena i dopunjena doktorska disertacija *Pastoralni rad biskupa Antuna Mahnića u Krčkoj biskupiji i u Hrvatskoj*, koju je 1989. god. obranio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Djelo na 189 tiskanih stranica sadrži *Uvod*, *Zaključak*, *Bibliografiju*, *Riassunto*, *Kratice* te glavni dio podijeljen u tri cjeline: *Mahnić u svom vremenu i prostoru*, *Mahnićevo pastoralni zahvati u obnovi Krčke biskupije* i *Biskup Mahnić i hrvatski katolicizam* (svaki dio ima i niz poglavlja te manjih odjeljaka). Osvrnut ćemo se ovdje na one cjeline u kojima je prikazano djelovanje dr. Antuna Mahnića od 1896. godine, kada je i započeo njegov rad na obrani i unapređenju glagoljaškog bogoslužja te glagoljice i glagoljske riječi općenito.

Iako se u trenu njegova dolaska na biskupski tron u grad Krk to od njega nije očekivalo, Mahnić je uskoro počeo vrlo aktivno djelovati u hrvatskom nacionalnom duhu. Najugledniji hrvatski narodni preporoditelj potkraj XIX. st. u austrijskoj pokrajini Istri s Kvarnerskim otocima — Vrbničanin dr. Dinko Vitezić, tada odvjetnik u gradu Krku (od 1873. do 1891. god. bio je jedini hrvatski poslanik ovoga najzapadnijega hrvatskog područja u bečkom parlamentu, vrlo blizak suradnik biskupa porečko-puljskog i narodnog preporoditelja dr. Jurja Dobrile) ovako je — u božićnoj čestitci 1896. godine — o Mahniću pisao svomu prijatelju, političkom istomišljeniku i uzoru biskupu Josipu Jurju Strossmayeru: “O njegovoj prošlosti ne možemo se nadati nikakvom probitku za narodnu stvar, navlastito u pogledu njegovih nazora o glagoljici. Nadahnuo ga Bog, da promijeni te nazore u novom stališu” (Petar Strčić, *Dopisivanje Dinko Vitezić — J. J. Strossmayer*, Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. 14/1969., 231). Čini se da je Vitezić dobro prognozirao, na što svakako upućuje i Mahnićevo osnivanje Staroslavenske akademije 1902. godine. Do argumenata za opravdanje svoje proglagoljske djelatnosti biskup dolazi vrlo logičnim razmišljanjima o samom staroslavenskom jeziku (koji je tisućljetnom uporabom u Crkvi posvećen), o liturgiji (staroslavensko

bogoslužje zapravo je prijevod rimske liturgije) i o cjelokupnoj glagoljskoj baštini (utemeljenoj na tisućljetnoj liturgijskoj uporabi staroslavenskog jezika). Iz Bozanićeve knjige i njegova stajališta prema odnosu Mahnić i glagoljica vidljivo je da se već u samom početku na Mahnića posredno utjecalo, jer mu je u trenu posvećenja, već u Gorici, svećenstvo njegove biskupije na Kvarnerskim otocima (s o. Rabom i dijelom o. Paga) dalo do znanja što očekuje od njega — obranu glagoljice pred talijanaško-talijanskim nasrtajima, a time i obranu hrvatstva Krčke biskupije kao dijela hrvatskoga nacionalnog korpusa. Naime, kler mu je poklonio staroslavenski misal. Ubrzano Mahnićovo priklanjanje glagoljici Bozanić objašnjava na više razina. Na prvi pogled moglo se učiniti da se radi samo o jednostavnom crkveno-pravnom problemu, koji je novi biskup odmah i s uspjehom razriješio: utvrdivši legalnost upotrebe staroslavenskog jezika, uskladio je njegov status s novim crkvenim propisima. "Sve je to znalački izveo, u vrlo osjetljivu trenutku, na opće zadovoljstvo šire javnosti, itekako zainteresirane za pitanje glagoljice", konstatira A. Bozanić. No, autor s pravom utvrđuje da problem nije tako jednostavan, tj. da Mahnićovo povoljno rješenje pitanja liturgijskog jezika, osim pravnog, ima i teološko te pastoralno utemeljenje. Autor te svoje teze iznosi u tekstu svoje knjige na više mjesta, pa naglašava da je, gledajući s pastoralnog stajališta — a to autora osobito i zanima, "Mahnić ozakonjenjem crkvenoliturgijskog jezika i osnivanjem Staroslavenske akademije uspostavio jedan vid dijaloga između Crkve i svijeta, odnosno Crkve i kulture". Ne treba pri tome ni spominjati da se takvim aktivnim stajalištem prema glagoljici i glagoljaškoj prošlosti Mahnić sasvim približio novoj sredini i zadobio "naklonost onih kojima je do tada bio zagonetan, a možda čak i nepoćudan", kaže Bozanić. Time je podržao cjelokupne dotadašnje napore hrvatskoga narodnoga pokreta Istre s Kvarnerskim otocima u borbi protiv talijanaško-talijanskog posizanja u dubinu hrvatskoga bića ovoga kraja.

Uz pastoralno-kulturnu, uspjelo znanstveno djelo dr. Antuna Bozanića, župnika u Omišlju na o. Krku, tematizira posredno i kulturno-političku te nacionalnu komponentu, vrlo bitne u životu ovoga kraja Hrvatske. Time sadržaj knjige postaje još značajnijim, a podloga za dalja istraživanja u tom smjeru još kompleksnijom.

SNJEŽANA HOZJAN

РАДМИЛА УГРИНОВА - СКАЛОВСКА, ЗДЕНКА РИБАРОВА:
Радомирово евангелие. Институт за македонски јазик »Крсте Мисир-
ков«, Стари текстови IV, Скопје 1988., стр. 571.

Radmila Ugrinova-Skalovska i Zdenka Ribarova fototipskom izdanju *Radmirova evandolja* priložile su vrlo opsežnu studiju o samom rukopisu iz